

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БІЛИЙ ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 332.33:35.07
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

В. В. БІЛИЙ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ДАЦІЙ Надія Василівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор наук з державного управління, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **БІЛОГО Владислава Васильовича**
допущено до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» вересня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» вересня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ **БІЛИЙ Владислав Васильович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

БІЛИЙ В. В. Підходи до управління земельними ресурсами територіальних громад. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Поліський національний університет, Житомир, 2024 р.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню підходів до управління земельними ресурсами територіальних громад, що є важливим аспектом соціально-економічного розвитку громад в Україні. Управління земельними ресурсами відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку територій, підтримці екологічної рівноваги та підвищенні якості життя місцевих жителів. Це питання стає особливо актуальним у контексті децентралізації, коли місцеві громади отримують більше повноважень і відповідальності за управління власними ресурсами, включаючи землю.

Обґрунтовано, що ефективне управління земельними ресурсами є одним із ключових чинників успішного розвитку територіальних громад. Це включає в себе не лише правильне планування та використання земель, але й захист земельних прав, залучення інвестицій у розвиток земельної інфраструктури та забезпечення справедливого розподілу земельних ресурсів між різними користувачами. Сучасні підходи до управління земельними ресурсами вимагають врахування екологічних, соціальних та економічних аспектів, що сприяє сталому розвитку територій.

Розглянуто різні підходи до управління земельними ресурсами, зокрема, інтегроване управління, яке передбачає координацію між різними секторами та рівнями управління, забезпечення участі місцевого населення у прийнятті рішень, а також використання інноваційних технологій для моніторингу та контролю за станом земельних ресурсів. Такий підхід дозволяє більш ефективно використовувати земельні ресурси, мінімізувати негативний вплив на довкілля і підвищити прозорість та підзвітність органів місцевого самоврядування.

Одним із важливих аспектів є створення дієвої нормативно-правової бази, яка забезпечує ефективне управління земельними ресурсами на рівні територіальних громад. Важливо, щоб ця база враховувала специфіку різних регіонів та їхні особливі потреби. Це дозволить забезпечити баланс між інтересами громади та держави, а також сприятиме розвитку місцевих громад і підвищенню їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях. У роботі також розглянуто виклики, з якими стикаються територіальні громади в процесі управління земельними ресурсами, такі як проблема недостатньої кваліфікації кадрів, брак фінансових ресурсів, а також складність у координації між різними рівнями управління. Запропоновано можливі шляхи подолання цих викликів, серед яких важливу роль відіграє розвиток кадрового потенціалу, залучення інвестицій та міжнародної технічної допомоги, а також впровадження сучасних інформаційних технологій у сфері управління земельними ресурсами.

Ключові слова: земельні ресурси, управління, адміністративно-територіальна реформа, громади, євроінтеграція, державна політика, стратегія.

SUMMARY

BILYI V. Approaches to Land Resource Management in Territorial Communities. – Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 281 «Public Administration and Administration» Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

This qualification work is devoted to the study of approaches to managing land resources in territorial communities, which is an important aspect of the socio-economic development of communities in Ukraine. Land resource management plays a key role in ensuring sustainable territorial development, maintaining ecological balance, and improving the quality of life for local residents. This issue is particularly relevant in the context of decentralization, where local communities receive more powers and responsibilities for managing their resources, including land.

It is substantiated that effective land resource management is one of the key factors for the successful development of territorial communities. This includes not only proper land planning and use but also the protection of land rights, attracting investments in land infrastructure development, and ensuring the fair distribution of land resources among different users. Modern approaches to land resource management require consideration of ecological, social, and economic aspects, which contribute to the sustainable development of territories.

Various approaches to land resource management are considered, including integrated management, which involves coordination between different sectors and levels of management, ensuring the participation of the local population in decision-making, and the use of innovative technologies for monitoring and controlling the state of land resources. This approach allows for more efficient use of land resources, minimizes the negative impact on the environment, and enhances the transparency and accountability of local self-government bodies.

One of the important aspects is the creation of an effective regulatory and legal framework that ensures effective land resource management at the level of territorial communities. It is important that this framework takes into account the specificities

of different regions and their particular needs. This will ensure a balance between the interests of the community and the state, as well as contribute to the development of local communities and enhance their competitiveness at the national and international levels. The work also examines the challenges faced by territorial communities in the process of land resource management, such as the problem of insufficient staff qualifications, lack of financial resources, and the complexity of coordination between different levels of management. Possible solutions to these challenges are proposed, among which the development of human resources, attracting investments and international technical assistance, as well as the introduction of modern information technologies in the field of land resource management, play an important role.

Keywords: land resources, management, administrative-territorial reform, communities, European integration, public policy, strategy.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	12
1.1. Основні концепції управління земельними ресурсами в умовах децентралізації	12
1.2. Роль земельних ресурсів у соціально-економічному розвитку громад	15
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ	21
2.1. Вплив адміністративно-територіальної реформи на управління земельними ресурсами	21
2.2. Проблеми та виклики в управлінні земельними ресурсами територіальних громад	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	28
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	29
3.1. Інтегроване управління земельними ресурсами: принципи та практики	29
3.2. Інноваційні технології в управлінні земельними ресурсами	31
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	35
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Управління земельними ресурсами територіальних громад є надзвичайно актуальною темою у сучасних умовах. Процеси децентралізації, що активно тривають в Україні та інших країнах, передбачають передачу більших повноважень на місцевий рівень, зокрема, у сфері управління земельними ресурсами. Це надає громадам нові можливості, але водночас і збільшує їхню відповідальність за ефективне використання земель. Раціональне управління земельними ресурсами стає ключовим завданням для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Обмеженість земельних ресурсів, зростання екологічних проблем та потреба в інвестиціях вимагають впровадження новітніх підходів до управління. Ефективне використання землі сприяє покращенню якості життя населення, підтриманню екологічної рівноваги та забезпеченню економічної стабільності громад. Крім того, управління земельними ресурсами має вирішальне значення для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, підтримки місцевого підприємництва та збільшення бюджетних надходжень громади. Враховуючи всі ці аспекти, управління земельними ресурсами стає критично важливим для досягнення сталого та гармонійного розвитку територіальних громад.

Ступінь розробленості проблеми. Ступінь розробленості проблеми управління земельними ресурсами територіальних громад є досить неоднозначною. На сучасному етапі управління земельними ресурсами розглядається як один із ключових аспектів розвитку місцевого самоврядування та децентралізації. Важливу роль відіграє правове регулювання земельних відносин, яке створює підґрунтя для ефективного управління земельними ресурсами на місцевому рівні. Проте, на практиці, застосування правових норм часто супроводжується труднощами, такими як недостатня координація між органами влади та громадами, а також проблеми з моніторингом і контролем за використанням земель. Одним із основних підходів до управління земельними ресурсами є запровадження системи земельного моніторингу, що дозволяє

отримувати дані про стан земель та їх використання. Ця система має потенціал підвищення прозорості земельних відносин, проте залишається недостатньо розробленою на рівні територіальних громад.

Іншим важливим аспектом є економічне обґрунтування рішень щодо використання земельних ресурсів. Економічні підходи до управління земельними ресурсами передбачають ефективне використання земель з метою забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Проте, питання економічної оцінки землі та управління доходами від її використання часто залишається недостатньо розробленим і потребує подальшого дослідження. Особливо це стосується механізмів розподілу коштів, отриманих від оренди або продажу земельних ділянок, між місцевими бюджетами та іншими учасниками земельних відносин.

Соціальні аспекти управління земельними ресурсами також потребують уваги. Ефективне управління землями громад повинно враховувати інтереси всіх мешканців, що не завжди здійснюється на практиці. Сучасні підходи до участі громади в управлінні земельними ресурсами ще не є достатньо поширеними і потребують розвитку механізмів залучення громадськості до прийняття рішень. Нарешті, варто зазначити, що багато питань в управлінні земельними ресурсами територіальних громад потребують подальшого дослідження. Зокрема, необхідно розвивати методи моніторингу та контролю, вдосконалювати правове регулювання, а також шукати нові економічні та соціальні підходи до вирішення проблем, пов'язаних із земельними ресурсами. Важливо також приділити увагу розвитку освітніх програм для підготовки фахівців, які будуть здатні ефективно впроваджувати ці підходи на місцевому рівні.

Метою даної роботи є дослідження та узагальнення підходів до управління земельними ресурсами в територіальних громадах.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних завдань:

- вивчити теоретично-методологічні основи управління земельними ресурсами в умовах децентралізації;

- проаналізувати досвід інших країн та міжнародні стандарти щодо управління земельними ресурсами;
- запропонувати практичні рекомендації та стратегії для управління земельними ресурсами в територіальних громадах України.

Предметом дослідження є методичні, теоретичні та практичні аспекти управління земельними ресурсами територіальних громад.

Об'єктом дослідження є процес управління земельними ресурсами в територіальних громадах України.

Теоретичною та методологічною основою даної роботи є загальнонаукова методологія, що передбачає системний аналіз та міждисциплінарний підхід до дослідження. Для досягнення мети та вирішення завдань використовуються різні методи, включаючи аналіз наукової літератури, порівняльний аналіз міжнародного досвіду та експертні оцінки.

Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи. Отримані результати даної кваліфікаційної роботи мають важливе практичне значення у контексті управління земельними ресурсами територіальних громад. Результати дослідження надають методичні та теоретичні основи для ефективної розробки стратегій управління земельними ресурсами територіальних громад. Рекомендації, що містяться у роботі, можуть стати основою для формулювання та вдосконалення державної політики у сфері управління земельними ресурсами. Отже, отримані результати мають конкретне практичне застосування та можуть сприяти покращенню управління та розвитку територіальних громад в Україні.

Публікації: Білий В. В. Управління земельними ресурсами територіальних громад: фінансовий. Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 22–23 червня 2023 року. – Житомир : Поліський національний університет, 2023. – 922 с. Білий В. В. Особливості управління земельними ресурсами територіальних громад Механізми управління

розвитком територій: зб. наукових праць у 2 ч. Ч. 2. Житомир: Поліський національний університет, 2023. 304 с.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи основної частини та висновки до них, висновки та пропозиції, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Основні концепції управління земельними ресурсами в умовах децентралізації

Управління земельними ресурсами є складним та багатограним процесом, що включає в себе різні аспекти, такі як правове регулювання, планування використання землі, захист земельних прав, а також залучення інвестицій у розвиток інфраструктури. В умовах децентралізації цей процес набуває нових рис, що обумовлені перерозподілом владних повноважень та відповідальності між центральними та місцевими органами влади. Це створює необхідність розробки та впровадження нових концепцій управління, які б відповідали сучасним умовам і сприяли сталому розвитку територіальних громад.

Одна з ключових концепцій управління земельними ресурсами в умовах децентралізації – це концепція інтегрованого управління. Вона передбачає координацію між різними рівнями управління, секторами економіки та зацікавленими сторонами. Інтегроване управління земельними ресурсами має на меті забезпечити баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку, що є особливо важливим у контексті децентралізації. Це дозволяє враховувати специфіку кожного регіону та його потреби, що є важливим для ефективного використання земельних ресурсів.

Другою важливою концепцією є концепція участі місцевого населення у прийнятті рішень щодо управління земельними ресурсами. Умови децентралізації сприяють активному залученню громадян до процесу управління, що дозволяє враховувати їхні інтереси та потреби. Це, в свою чергу, підвищує рівень довіри до місцевих органів влади та сприяє прозорості

прийняття рішень. Участь населення може здійснюватися через різні форми, такі як громадські слухання, консультації, референдуми тощо.

Концепція сталого управління земельними ресурсами також є важливою в умовах децентралізації. Вона передбачає раціональне використання земель з урахуванням довгострокових екологічних, економічних та соціальних наслідків. Сталий підхід до управління земельними ресурсами сприяє збереженню природних екосистем, підвищенню екологічної стійкості територій та забезпеченню добробуту майбутніх поколінь.

Окремо слід відзначити концепцію правової регламентації управління земельними ресурсами, яка набуває особливого значення в умовах децентралізації. Вона передбачає створення та вдосконалення правової бази, яка б регулювала питання власності, користування та охорони земельних ресурсів на місцевому рівні. Важливо, щоб правові акти враховували регіональні особливості та забезпечували захист прав усіх учасників земельних відносин.

Концепція економічного стимулювання ефективного використання земельних ресурсів полягає у створенні умов для залучення інвестицій та розвитку земельної інфраструктури. Це може бути досягнуто шляхом надання податкових пільг, субсидій, а також через розвиток державно-приватного партнерства. В умовах децентралізації ця концепція дозволяє територіальним громадам ефективно використовувати свої ресурси та підвищувати рівень економічного розвитку.

Концепція інноваційного управління земельними ресурсами передбачає використання сучасних інформаційних технологій для моніторингу, планування та контролю за станом земельних ресурсів. Це включає в себе використання геоінформаційних систем (ГІС), дистанційного зондування, електронних земельних кадастрів тощо. Інноваційний підхід дозволяє підвищити ефективність управління, забезпечити доступність інформації та сприяти прозорості процесу прийняття рішень.

Умови децентралізації також вимагають розвитку концепції міжсекторального співробітництва у сфері управління земельними ресурсами. Це передбачає співпрацю між різними секторами економіки, такими як сільське господарство, промисловість, транспорт та екологія, з метою забезпечення комплексного підходу до використання земельних ресурсів. Міжсекторальне співробітництво сприяє узгодженості дій та дозволяє уникнути конфліктів інтересів між різними користувачами земель.

Важливим аспектом управління земельними ресурсами в умовах децентралізації є концепція децентралізованого планування. Вона полягає у наданні місцевим громадам можливості самостійно розробляти та реалізовувати плани використання земель, виходячи з їхніх потреб та можливостей. Це дозволяє більш гнучко реагувати на виклики та потреби місцевого розвитку, а також підвищує ефективність використання ресурсів.

Концепція соціальної відповідальності в управлінні земельними ресурсами акцентує увагу на необхідності врахування інтересів усіх соціальних груп при прийнятті рішень щодо використання земель. Це включає в себе захист прав малозабезпечених верств населення, забезпечення доступу до земельних ресурсів для всіх громадян та зменшення соціальної нерівності. Соціально відповідальне управління земельними ресурсами сприяє зміцненню соціальної стабільності та гармонізації відносин у громаді.

Концепція екологічної відповідальності передбачає збереження та відновлення природних ландшафтів, раціональне використання природних ресурсів та мінімізацію негативного впливу людської діяльності на довкілля. Це особливо важливо в умовах децентралізації, коли відповідальність за екологічний стан території покладається на місцеві громади.

Концепція інклюзивного управління земельними ресурсами передбачає забезпечення рівного доступу до земельних ресурсів для всіх соціальних груп, включаючи жінок, молодь, представників національних меншин та інших маргіналізованих груп. Інклюзивне управління сприяє підвищенню рівня

соціальної справедливості та залученню всіх верств населення до процесу прийняття рішень.

Умови децентралізації також підвищують значущість концепції транспарентного управління земельними ресурсами. Це передбачає забезпечення відкритості та підзвітності органів влади, доступу до інформації про стан та використання земельних ресурсів, а також залучення громадськості до контролю за діяльністю місцевих органів влади. Транспарентне управління підвищує довіру населення до органів влади та сприяє зменшенню корупції.

Нарешті, концепція адаптивного управління земельними ресурсами полягає у гнучкому реагуванні на зміни у зовнішньому середовищі, такі як економічні кризи, зміни клімату або інші фактори, що впливають на використання земель. Адаптивне управління дозволяє забезпечити стійкість територіальних громад до зовнішніх впливів та забезпечити довгострокову перспективу розвитку.

Таким чином, управління земельними ресурсами в умовах децентралізації потребує впровадження комплексних і багатовекторних концепцій, що враховують економічні, соціальні та екологічні аспекти. Це дозволяє забезпечити ефективне використання земельних ресурсів та сприяти сталому розвитку територіальних громад.

1.2. Роль земельних ресурсів у соціально-економічному розвитку громад

Земельні ресурси відіграють фундаментальну роль у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Як основа матеріального виробництва, земля є ключовим активом, що визначає можливості розвитку сільського господарства, будівництва, промисловості та інших секторів економіки. Раціональне використання земельних ресурсів сприяє зростанню

економічного потенціалу громад, забезпечуючи створення робочих місць, підвищення доходів населення та зростання надходжень до місцевих бюджетів.

В умовах децентралізації земельні ресурси набувають особливої ваги, оскільки місцеві громади отримують більше повноважень у прийнятті рішень щодо їх використання. Це створює можливості для більш ефективного управління земельними ресурсами, що дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети свого розвитку, адаптувати економічну політику до місцевих умов та залучати інвестиції. Земля стає не лише основою для виробництва, але й важливим ресурсом для розвитку інфраструктури та забезпечення житлових потреб населення.

Окрім економічної складової, земельні ресурси мають важливе соціальне значення. Вони є основою для забезпечення добробуту місцевих жителів, створюючи можливості для розвитку місцевого підприємництва та забезпечуючи доступ до житла. Земля також виступає як важливий ресурс для соціальної стабільності громади, оскільки справедливий розподіл та доступ до земельних ресурсів сприяють зменшенню соціальної нерівності та запобігають конфліктам між різними групами населення. Земельні ресурси також мають критичне значення для забезпечення продовольчої безпеки громад. Сільськогосподарські землі, що належать територіальним громадам, забезпечують виробництво продуктів харчування, що є необхідним для задоволення потреб місцевого населення. Ефективне використання сільськогосподарських земель дозволяє збільшити обсяги виробництва, підвищити якість продукції та забезпечити стабільність цін на продукти харчування.

Екологічна складова управління земельними ресурсами також відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку громад. Збереження природних ландшафтів, раціональне використання земель та охорона природних ресурсів сприяють підтриманню екологічного балансу та забезпечують екологічну стійкість територій. Це, в свою чергу, позитивно впливає на якість життя населення та зменшує ризики екологічних катастроф.

В умовах адміністративно-територіальної реформи, що проводиться в Україні, роль земельних ресурсів у розвитку громад набуває нового значення. Децентралізація передбачає перерозподіл повноважень та ресурсів між різними рівнями влади, що відкриває нові можливості для місцевих громад у сфері управління земельними ресурсами. Це дозволяє громадам більш ефективно використовувати земельні ресурси для вирішення актуальних проблем, таких як розвиток інфраструктури, залучення інвестицій та забезпечення соціальної стабільності. Земельні ресурси також є важливим елементом у процесі євроінтеграції України. Впровадження європейських стандартів у сфері земельних відносин, таких як охорона довкілля, раціональне використання земель та забезпечення прозорості у управлінні, сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських громад на міжнародному рівні. Це дозволяє залучати іноземні інвестиції, підвищувати рівень економічного розвитку та забезпечувати інтеграцію України до європейського економічного простору.

Ефективне управління земельними ресурсами також сприяє розвитку територіальних громад шляхом зміцнення їхнього інвестиційного потенціалу. Земля є одним із основних активів, що може бути використаний для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, промислових об'єктів, туристичних зон та інших сфер. Залучення інвестицій сприяє створенню нових робочих місць, зростанню доходів населення та підвищенню рівня життя у громаді.

Земельні ресурси відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку громад, де економічні, соціальні та екологічні аспекти взаємодоповнюються і підтримують один одного. Це забезпечує гармонійний розвиток територій, де враховуються інтереси нинішнього покоління та зберігаються ресурси для майбутніх поколінь. Сталий розвиток громад є ключовою умовою для забезпечення довгострокової перспективи соціально-економічного зростання та підтримання високої якості життя населення. Важливим аспектом у контексті управління земельними ресурсами є врахування інтересів усіх зацікавлених сторін, включаючи місцеве населення,

підприємців, інвесторів та органи влади. Це забезпечує гармонізацію відносин у громаді, сприяє зменшенню конфліктів та забезпечує стабільний розвиток територій. Відкритість та прозорість у процесі управління земельними ресурсами також сприяють підвищенню довіри населення до місцевих органів влади та залученню громадськості до прийняття рішень. Земельні ресурси, таким чином, є не лише основою економічного розвитку громад, але й важливим чинником соціальної стабільності та екологічної стійкості. Рациональне використання землі, збереження природних ресурсів та забезпечення рівного доступу до земельних ресурсів для всіх громадян сприяють створенню умов для сталого та гармонійного розвитку територіальних громад. Таким чином, роль земельних ресурсів у соціально-економічному розвитку громад є багатогранною та вимагає комплексного підходу до управління.

Земельні ресурси завжди відігравали важливу роль у соціально-економічному розвитку територіальних громад України. Однак із початком війни на території України їхнє значення стало ще більш критичним. Земля є основою для економічного відновлення, відбудови інфраструктури, підтримки аграрного сектора та забезпечення життєздатності громад. Водночас військові дії створили серйозні виклики для управління земельними ресурсами, зокрема у сферах контролю, використання та охорони земель. Однією з найбільших проблем в умовах війни стало зниження ефективності використання земель через бойові дії та окупацію окремих територій. Багато земельних ресурсів, особливо в східних і південних регіонах України, потрапили в зону бойових дій або були тимчасово окуповані. Це унеможливило нормальне використання землі для сільськогосподарських цілей та розвитку інфраструктури. Також виникли серйозні проблеми з безпекою – значна частина земель забруднена вибухонебезпечними предметами, що ускладнює їхнє використання та потребує масштабних робіт із розмінування.

Війна призвела до знищення або пошкодження важливої інфраструктури, що також вплинуло на використання земельних ресурсів. Зруйновані дороги,

мости, електропостачання та системи водопостачання у багатьох громадах унеможлиблюють нормальну діяльність аграрного сектору, який залежить від функціональної інфраструктури. Це посилює економічний тиск на громади, що знаходяться на лінії фронту або в безпосередній близькості до зони бойових дій.

Скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва, яке є основною сферою використання земельних ресурсів, призвело до зниження продовольчої безпеки на місцевому та національному рівнях. Аграрний сектор України, особливо в постраждалих регіонах, зіткнувся з нестачею робочої сили, техніки та матеріалів через військові дії. Це погіршило доступ до продуктів харчування, зменшило експортні можливості та створило додатковий тиск на місцеві бюджети. Ще одним значним викликом стало зниження надходжень до місцевих бюджетів від плати за землю. У громадах, які опинилися на окупованих територіях або поблизу зони бойових дій, значно скоротилися доходи від оренди та земельних податків. Це обмежило фінансові можливості місцевої влади для забезпечення базових потреб населення, відновлення інфраструктури та реалізації програм соціально-економічного розвитку.

Також проблемою є переміщення населення через бойові дії, що змінює структуру використання земель. Багато жителів з регіонів, що постраждали від війни, були змушені покинути свої домівки, що призвело до тимчасової консервації або зменшення використання земельних ресурсів. Водночас у безпечніших регіонах спостерігається перенасичення населенням, що збільшує навантаження на місцеві ресурси, включаючи землю.

Зважаючи на ці виклики, після завершення війни управління земельними ресурсами в Україні потребуватиме значної уваги до відновлення земель, розмінування, відбудови інфраструктури та забезпечення сталого розвитку громад. Земельні ресурси відіграватимуть центральну роль у процесі відновлення, оскільки вони є ключовими для розвитку сільського господарства, залучення інвестицій та забезпечення соціально-економічної стабільності громад.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Теоретичні підходи до управління земельними ресурсами територіальних громад в умовах децентралізації включають інтеграцію кількох ключових концепцій, зокрема сталого, інтегрованого та інклюзивного управління. Ці підходи базуються на необхідності координації між різними рівнями влади та секторами економіки для забезпечення ефективного використання земель. Важливим є врахування інтересів місцевих громад, зокрема їхнього залучення до процесу прийняття рішень.

2. Стале управління земельними ресурсами вимагає раціонального використання земель, враховуючи довгострокові екологічні, економічні та соціальні наслідки. Децентралізація відкриває можливості для ефективного управління землями на місцевому рівні, сприяючи розробці стратегій, що відповідають специфічним потребам кожної громади. Збереження екосистем і природних ландшафтів є важливою складовою сталого підходу.

3. Концепція інноваційного управління земельними ресурсами включає використання сучасних інформаційних технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС) та електронні кадастри. Це сприяє підвищенню прозорості, полегшенню моніторингу та оптимізації процесу планування землекористування. Такі технології дозволяють швидше приймати обґрунтовані рішення та мінімізувати ризики, пов'язані з нераціональним використанням земель.

4. Соціальна відповідальність є важливим аспектом управління земельними ресурсами в умовах децентралізації, оскільки вона передбачає забезпечення рівного доступу до земель для всіх соціальних груп. Це сприяє зменшенню соціальної нерівності та запобігає конфліктам між громадянами щодо використання землі. Врахування екологічних та соціальних аспектів управління забезпечує гармонійний розвиток територіальних громад і підвищує якість життя населення.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

2.1. Вплив адміністративно-територіальної реформи на управління земельними ресурсами

Адміністративно-територіальна реформа, що проводиться в Україні, є однією з ключових ініціатив, спрямованих на децентралізацію влади та передачу повноважень на місцевий рівень. Ця реформа має значний вплив на управління земельними ресурсами, оскільки створює нові умови для їх використання, розподілу та регулювання.

Перш за все, реформа призвела до створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які отримали широкі повноваження щодо управління своїми ресурсами, включаючи земельні. Цей процес дозволив громадам самостійно приймати рішення щодо використання землі, планування території, залучення інвестицій у розвиток інфраструктури та визначення пріоритетних напрямів розвитку. Внаслідок цього громади отримали можливість краще адаптувати свої стратегії розвитку до місцевих умов та потреб.

Одним із ключових аспектів впливу реформи на управління земельними ресурсами стало перерозподілення земельних активів між державою та громадами. Громади отримали у своє управління значні земельні ресурси, що раніше знаходилися у віданні державних органів. Це включає як сільськогосподарські землі, так і землі під забудову та інші види користування. Такий перерозподіл дозволив громадам більш ефективно використовувати свої ресурси та збільшити дохідну частину місцевих бюджетів.

Важливо зазначити, що реформа також передбачала спрощення процедур передачі землі у власність або користування громадам, що сприяло збільшенню доступності земельних ресурсів для місцевого населення та бізнесу. Це, у свою чергу, позитивно вплинуло на розвиток малого та середнього підприємництва,

стимулювало зростання економічної активності у громадах та сприяло створенню нових робочих місць.

Однак, разом з позитивними змінами, адміністративно-територіальна реформа також виявила певні проблеми та виклики в управлінні земельними ресурсами. Однією з основних проблем є недостатня підготовка місцевих органів влади до ефективного управління земельними ресурсами. Брак досвіду та знань у сфері земельного управління, відсутність необхідної інфраструктури та фінансових ресурсів стали серйозними перешкодами на шляху до ефективного використання землі.

Крім того, існує проблема правової невизначеності та суперечностей у законодавстві, що регулює управління земельними ресурсами в умовах децентралізації. Це створює труднощі у процесі передачі земельних ділянок у власність громад, визначення їх правового статусу та вирішення земельних спорів. Вирішення цих питань вимагає вдосконалення законодавчої бази та підвищення рівня правової грамотності серед працівників місцевих органів влади.

Також слід зазначити, що адміністративно-територіальна реформа виявила проблему нерівномірного розвитку територіальних громад у контексті управління земельними ресурсами. Багатші громади, які мають більші ресурси та кращий доступ до фінансування, мають більше можливостей для ефективного управління землею. Водночас менш розвинуті громади стикаються з труднощами у забезпеченні сталого використання земельних ресурсів, що може призводити до соціальної нерівності та уповільнення розвитку регіонів.

Вплив адміністративно-територіальної реформи на управління земельними ресурсами також відображається у зміні підходів до просторового планування. Громади отримали можливість самостійно розробляти плани територіального розвитку, що дозволяє враховувати специфіку кожного регіону та ефективніше використовувати земельні ресурси. Однак, це також вимагає від громад наявності кваліфікованих спеціалістів та доступу до сучасних технологій планування, таких як геоінформаційні системи.

Загалом, адміністративно-територіальна реформа в Україні мала значний вплив на управління земельними ресурсами в територіальних громадах. Вона створила нові можливості для розвитку громад, але водночас виявила низку викликів, що потребують подальшого вирішення. Для забезпечення ефективного використання земельних ресурсів необхідно продовжувати реформування правової бази, розвивати інституційну спроможність громад та забезпечувати їх необхідними ресурсами та інструментами для сталого розвитку.

Адміністративно-територіальна реформа, що впроваджується в Україні в межах децентралізації, значно вплинула на управління земельними ресурсами. До проведення реформи органи місцевого самоврядування мали обмежені повноваження у сфері земельних відносин. Значна частина земель залишалася у державній власності, а громади не могли ефективно контролювати їх використання або отримувати доходи від плати за землю. Внаслідок реформи громади отримали більше прав на управління землями, що дозволило їм не лише збільшити дохідність місцевих бюджетів, але й більш ефективно планувати територіальний розвиток (рис.2.1).

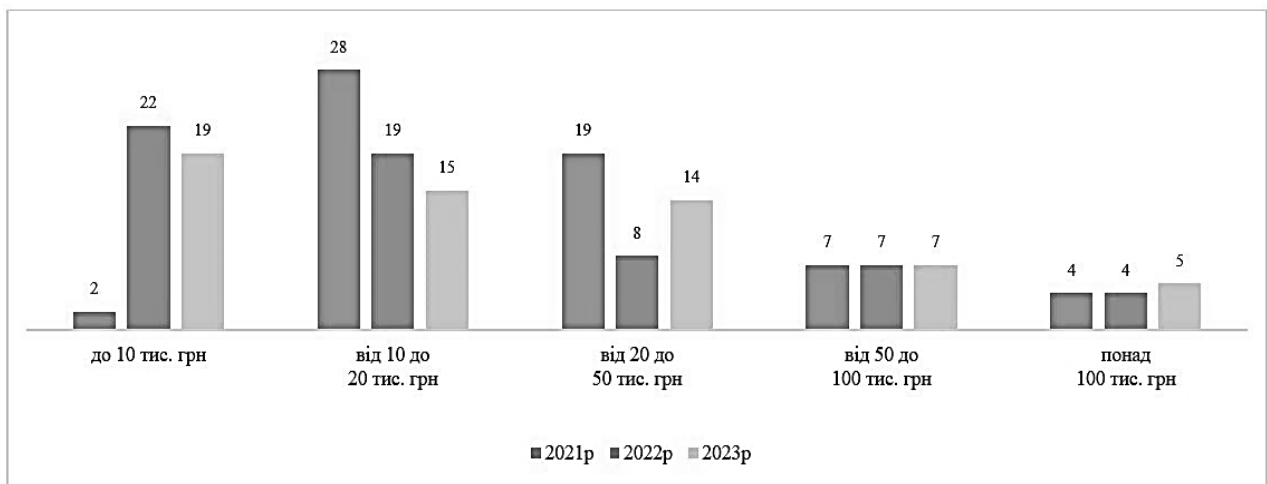

Рис. 2.1. Кількість громад за шкалою показника співвідношення плати за землю до території громади

Джерело: на основі даних [19].

Одним із ключових аспектів впливу реформи на управління земельними ресурсами стало передання державних земель у комунальну власність. Це надало громадам можливість самостійно розпоряджатися значними земельними площами, укласти договори оренди та залучити інвесторів для розвитку сільського господарства або інших видів економічної діяльності. Однак процес передання земель супроводжувався низкою проблем, таких як нерегулярне оновлення земельного кадастру, що ускладнювало повний контроль за їх використанням.

Адміністративно-територіальна реформа також спонукала до розробки нових механізмів моніторингу і контролю за станом земельних ресурсів. Важливою частиною цього процесу стало впровадження системи земельного моніторингу, що дозволяє оперативно отримувати інформацію про стан земель у межах кожної громади. Проте, незважаючи на певні успіхи, багато питань у цій сфері потребують подальшого дослідження, особливо щодо забезпечення сталого управління земельними ресурсами в умовах військової агресії та окупації.

Значною перешкодою для ефективного управління землями в умовах війни стало зменшення надходжень від плати за землю, особливо у громадах, що знаходяться поблизу зони бойових дій або під тимчасовою окупацією. Наявність активних бойових дій на територіях громад значно ускладнює доступ до земель та їх використання, що веде до скорочення місцевих бюджетів і негативно впливає на загальний стан громад.

Таким чином, адміністративно-територіальна реформа надала громадам більше можливостей для управління земельними ресурсами, однак багато проблем залишаються нерозв'язаними. Необхідно вдосконалювати систему управління землями з урахуванням викликів, що постали перед громадами внаслідок війни, розробляти нові підходи до моніторингу земель та забезпечувати підтримку громад у відновленні їх економічного потенціалу через раціональне використання земельних ресурсів.

2.2. Проблеми та виклики в управлінні земельними ресурсами територіальних громад

Управління земельними ресурсами в територіальних громадах України стикається з низкою проблем та викликів, які виникли в умовах децентралізації та реформування системи управління. Ці проблеми мають комплексний характер і стосуються як правових, так і економічних, соціальних та екологічних аспектів використання земельних ресурсів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Управління земельними ресурсами в територіальних громадах

Проблеми управління	Характеристика	Підходи до вирішення
Правова невизначеність та недосконалість законодавчої бази	Суперечності у законодавстві, що ускладнюють передачу земель громадам та вирішення земельних спорів	Вдосконалення законодавчої бази, усунення суперечностей
Недостатня інституційна спроможність місцевих органів влади	Брак кваліфікованих фахівців і матеріально-технічної бази	Підвищення кваліфікації працівників, забезпечення технічними ресурсами
Фінансові обмеження	Обмеженість бюджетних коштів для розвитку земельної інфраструктури та залучення інвестицій	Залучення інвестицій, використання сучасних фінансових інструментів
Екологічні виклики	Кліматичні зміни, деградація земель, виснаження природних ресурсів	Впровадження екологічних програм та заходів для збереження земель
Соціальні проблеми	Нерівний доступ до землі між соціальними групами, можливі корупційні прояви	Забезпечення прозорості в управлінні землями, недопущення корупції
Недосконала система просторового планування	Відсутність комплексних планів територіального розвитку	Розробка комплексних планів територіального розвитку
Недоліки в системі моніторингу та контролю	Відсутність сучасних технологій моніторингу та аналізу стану земель	Впровадження геоінформаційних систем для моніторингу
Недостатня координація між різними рівнями управління	Неефективна взаємодія між органами місцевого самоврядування, державою та приватним сектором	Створення ефективних механізмів координації між всіма рівнями управління

Джерело: власні дослідження.

Однією з основних проблем є правова невизначеність та недосконалість законодавчої бази, що регулює земельні відносини на місцевому рівні. Зокрема, суперечності у законодавстві, які виникли внаслідок часткових змін під час

проведення адміністративно-територіальної реформи, ускладнюють процес передачі земель у власність громад, визначення правового статусу земельних ділянок та вирішення земельних спорів. Це часто призводить до затримок у реалізації проектів розвитку та знижує ефективність управління земельними ресурсами. Наступною серйозною проблемою є недостатня інституційна спроможність місцевих органів влади. У багатьох громадах бракує кваліфікованих фахівців, які мають необхідні знання та досвід у сфері земельного управління. Це ускладнює процес прийняття ефективних рішень щодо використання земель, призводить до помилок у плануванні та знижує якість управління. Крім того, відсутність достатньої матеріально-технічної бази, необхідної для проведення кадастрових робіт, моніторингу та контролю за станом земельних ресурсів, також обмежує можливості громад.

Фінансові обмеження є ще одним значним викликом для управління земельними ресурсами в територіальних громадах. Обмеженість бюджетних коштів, які можуть бути спрямовані на розвиток земельної інфраструктури, ускладнює реалізацію проектів з раціонального використання земель. Відсутність доступу до інвестицій та фінансових інструментів також перешкоджає розвитку земельного ринку та впровадженню сучасних технологій управління земельними ресурсами.

Екологічні виклики також мають важливе значення для управління земельними ресурсами. Зміни клімату, деградація земель та виснаження природних ресурсів створюють додаткові труднощі для сталого використання земельних ресурсів. Недостатня увага до екологічних аспектів при плануванні використання землі може призвести до погіршення екологічного стану територій, зниження продуктивності сільськогосподарських земель та збільшення ризику екологічних катастроф.

Соціальні проблеми, пов'язані з нерівномірним розподілом земельних ресурсів та нерівністю у доступі до землі, також є значним викликом для територіальних громад. Нерівномірний розподіл земель між різними соціальними групами може призводити до соціальних конфліктів та

підвищення рівня соціальної напруги у громадах. Крім того, відсутність прозорості у процесі розподілу землі та можливі корупційні прояви також погіршують ситуацію та знижують довіру населення до місцевих органів влади.

Недосконала система просторового планування також є важливою проблемою, що впливає на ефективність управління земельними ресурсами. Відсутність комплексних планів територіального розвитку, які враховують специфіку місцевості, потреби населення та економічний потенціал громади, призводить до нераціонального використання земель та неефективного розподілу ресурсів.

Ще одним викликом є недоліки в системі моніторингу та контролю за станом земельних ресурсів. Відсутність сучасних технологій для моніторингу та аналізу стану земель, таких як геоінформаційні системи, ускладнює отримання актуальної та достовірної інформації про стан земельних ресурсів. Це створює перешкоди для прийняття обґрунтованих рішень та впровадження ефективних заходів з управління земельними ресурсами. В умовах децентралізації також зросли вимоги до координації між різними рівнями управління та секторами економіки. Відсутність ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними установами та приватним сектором може призводити до конфліктів інтересів та неефективного використання земельних ресурсів. Це, у свою чергу, знижує ефективність управління та може мати негативні наслідки для соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Таким чином, управління земельними ресурсами в територіальних громадах України стикається з багатьма проблемами та викликами, які вимагають комплексного підходу для їх вирішення. Необхідно вдосконалювати законодавчу базу, підвищувати інституційну спроможність місцевих органів влади, забезпечувати доступ до фінансових ресурсів та впроваджувати сучасні технології управління земельними ресурсами. Лише за таких умов можливо забезпечити ефективне використання земельних ресурсів та сприяти сталому розвитку територіальних громад.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

1. Адміністративно-територіальна реформа в Україні суттєво вплинула на управління земельними ресурсами територіальних громад, передавши їм більше повноважень та відповідальності. Громади отримали можливість самостійно планувати використання земель, що сприяє розвитку інфраструктури та залученню інвестицій. Однак цей процес потребує подальшого вдосконалення з огляду на наявні проблеми в організації земельного управління.

2. Однією з ключових проблем, що виникли внаслідок реформи, є недостатня інституційна спроможність місцевих органів влади. Брак кваліфікованих кадрів, матеріально-технічних ресурсів та досвіду у сфері управління земельними ресурсами обмежує можливості громад ефективно використовувати свої земельні активи. Для вирішення цих питань необхідно посилювати підготовку фахівців та забезпечувати громади необхідними ресурсами.

3. Нерівномірний розвиток територіальних громад, зокрема фінансові обмеження та різні стартові можливості громад, створює додаткові виклики для ефективного управління земельними ресурсами. Багатші громади мають більше можливостей для залучення інвестицій і розвитку інфраструктури, тоді як менш забезпечені громади стикаються з труднощами у вирішенні земельних питань.

4. Важливим аспектом для покращення управління земельними ресурсами є впровадження сучасних технологій моніторингу та просторового планування, таких як геоінформаційні системи. Це дозволить громадам краще контролювати стан земельних ресурсів, забезпечити прозорість у процесах управління та приймати обґрунтовані рішення щодо їх використання.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

3.1. Інтегроване управління земельними ресурсами: принципи та практики

Інтегроване управління земельними ресурсами є сучасним підходом, що поєднує різні аспекти використання, охорони та управління землею, орієнтуючись на досягнення сталого розвитку територіальних громад. Цей підхід передбачає координацію між різними секторами економіки, рівнями управління та залучення всіх зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень. Інтегроване управління земельними ресурсами сприяє комплексному розвитку територій, забезпечує збереження природних ресурсів та підвищує ефективність використання землі.

Основним принципом інтегрованого управління земельними ресурсами є системність, що передбачає взаємозв'язок усіх компонентів територіального розвитку. Це означає, що рішення щодо використання земельних ресурсів повинні враховувати економічні, соціальні та екологічні аспекти, забезпечуючи таким чином баланс між потребами сучасного покоління та збереженням ресурсів для майбутніх поколінь. Системний підхід дозволяє краще враховувати складність і різноманітність впливів на земельні ресурси, що особливо важливо в умовах децентралізації.

Іншим важливим принципом є участь громадськості у процесі управління земельними ресурсами. Відкритість та прозорість у прийнятті рішень підвищують рівень довіри до місцевих органів влади та сприяють більш обґрунтованим і відповідальним рішенням. Залучення місцевого населення до обговорення питань, що стосуються землі, дозволяє врахувати інтереси різних соціальних груп та зменшує ризик виникнення соціальних конфліктів. Практика проведення громадських слухань, консультацій та референдумів є

ефективним інструментом для забезпечення участі громадян у процесі управління земельними ресурсами.

Принцип адаптивності є ще одним ключовим аспектом інтегрованого управління земельними ресурсами. Умови зовнішнього середовища, такі як економічні кризи, зміни клімату або демографічні зміни, можуть впливати на ефективність використання земельних ресурсів. Тому система управління повинна бути гнучкою та здатною адаптуватися до нових викликів. Це вимагає регулярного моніторингу стану земельних ресурсів, аналізу тенденцій та впровадження коригувальних заходів, які б відповідали актуальним умовам.

Інтегроване управління також передбачає міжсекторальну координацію, що дозволяє узгодити інтереси різних секторів економіки, таких як сільське господарство, промисловість, транспорт, екологія тощо. Це забезпечує узгодженість дій та дозволяє уникнути конфліктів між різними користувачами земельних ресурсів. Координація між секторами також сприяє комплексному розвитку територій, де економічні, соціальні та екологічні аспекти взаємодоповнюються та підтримують один одного.

Однією з практик інтегрованого управління земельними ресурсами є використання геоінформаційних систем (ГІС), які дозволяють ефективно управляти даними про земельні ресурси, проводити моніторинг та аналізувати інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. ГІС забезпечують точність і актуальність даних, що сприяє підвищенню ефективності управління земельними ресурсами, дозволяє планувати використання землі з урахуванням екологічних, соціальних та економічних факторів.

Ще однією важливою практикою є впровадження стратегічного планування у процес управління земельними ресурсами. Стратегічне планування передбачає розробку довгострокових планів використання земель з урахуванням потенціалу території, прогнозів розвитку економіки та демографічних змін. Це дозволяє громадам більш ефективно використовувати свої ресурси, залучати інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток територій.

Інноваційні технології також відіграють важливу роль у практиці інтегрованого управління земельними ресурсами. Використання сучасних технологій, таких як дистанційне зондування, дрони, ГІС та електронні кадастри, дозволяє значно покращити точність і ефективність управління. Впровадження таких технологій сприяє підвищенню прозорості та доступності інформації, що є важливим для забезпечення відкритості та підзвітності органів влади.

Інтегроване управління земельними ресурсами також включає розвиток партнерства між державою, приватним сектором та громадськими організаціями. Державно-приватне партнерство дозволяє залучати інвестиції у розвиток земельної інфраструктури, покращувати якість послуг та підвищувати ефективність використання земель. Співпраця з громадськими організаціями сприяє залученню громадськості до процесу управління та підвищує рівень соціальної відповідальності.

Таким чином, інтегроване управління земельними ресурсами є ключовим підходом для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Впровадження системного підходу, залучення громадськості, міжсекторальна координація, використання інноваційних технологій та стратегічного планування сприяють ефективному використанню земельних ресурсів, збереженню природних ландшафтів та підвищенню якості життя населення. Інтегроване управління дозволяє створити умови для гармонійного розвитку територій, де враховуються інтереси сучасного покоління та зберігаються ресурси для майбутніх поколінь.

3.2. Інноваційні технології в управлінні земельними ресурсами

Земельні ресурси є ключовим активом для будь-якої територіальної громади, оскільки вони становлять основу для економічного, соціального та екологічного розвитку. Вони забезпечують базу для ведення сільського

господарства, будівництва, промислової діяльності та інфраструктурних проєктів, які є невід'ємною частиною життя громади. Раціональне використання земельних ресурсів сприяє зростанню економічного потенціалу громади, створенню робочих місць та підвищенню доходів місцевих бюджетів через податкові надходження від оренди землі та її використання.

Крім економічної вигоди, земельні ресурси відіграють важливу роль у забезпеченні соціальної стабільності громади. Доступ до землі для розвитку житла, комунальної інфраструктури та створення соціальних об'єктів є критично важливим для підвищення якості життя мешканців. Крім того, земля як ресурс може використовуватися для вирішення соціальних проблем, таких як створення громадських просторів, парків та інших зон відпочинку, що покращує загальний рівень комфорту у громаді.

Екологічна складова використання земель також має важливе значення для громади. Збереження природних ландшафтів, раціональне використання земельних ресурсів та дбайливе ставлення до довкілля сприяють екологічній стабільності території. Земельні ресурси не лише підтримують економічну діяльність, але й забезпечують збереження природних екосистем, що є важливим для сталого розвитку та екологічної безпеки громади.

Використання інноваційних технологій в управлінні земельними ресурсами стає дедалі важливішим елементом для забезпечення ефективного та раціонального використання земельних ресурсів у територіальних громадах. Застосування сучасних технологій дозволяє оптимізувати процеси моніторингу, планування, контролю та управління земельними ресурсами, що, у свою чергу, сприяє сталому розвитку громад і підвищенню їхнього економічного потенціалу (табл. 3.1).

Однією з найпоширеніших і ефективних інноваційних технологій є використання геоінформаційних систем (ГІС). ГІС дозволяють інтегрувати, аналізувати та візуалізувати просторові дані, що стосуються земельних ресурсів. Це забезпечує точне картографування земельних ділянок, дозволяє проводити аналіз використання земель, моніторинг стану ґрунтів, планування

територій та управління земельними правами. ГІС також сприяють підвищенню прозорості в управлінні земельними ресурсами, оскільки забезпечують доступність інформації для всіх зацікавлених сторін.

Таблиця 3.1

Інноваційні технології в управлінні земельними ресурсами

Інновації	Характеристика	Реальні кейси з громад	Рекомендації іншим громадам
Геоінформаційні системи (ГІС)	Інтеграція, аналіз і візуалізація просторових даних, картографування, планування територій	Використання ГІС у Львівській громаді для планування землекористування	Інтегрувати ГІС для підвищення прозорості та ефективності планування
Дистанційне зондування Землі (ДЗЗ)	Супутникові знімки, аерофотозйомка для моніторингу земель і оцінки змін у землекористуванні	Аналіз змін землекористування в Одеській області з допомогою ДЗЗ	Використовувати ДЗЗ для екологічного моніторингу земельних ресурсів
Використання дронів	Аерофотозйомка важкодоступних територій, створення 3D моделей місцевості	Моніторинг територій у Закарпатській області за допомогою дронів	Застосовувати дрони для точного аналізу земель і швидкого моніторингу
Електронні земельні кадастри	Централізоване зберігання даних про земельні ділянки, правові статуси, власників	Впровадження електронного кадастру у Київській громаді	Впроваджувати електронні кадастри для зниження ризиків корупції
Блокчейн-технології	Захист даних про земельні угоди, права власності через блокчейн	Пілотні проєкти з використання блокчейну в Чернігівській області	Використовувати блокчейн для підвищення надійності земельних угод
Технології штучного інтелекту (ШІ)	Аналіз великих обсягів даних, прогнозування і оптимізація землекористування	Автоматизація аналізу земельних даних у Харківській громаді	Залучати ШІ для прогнозування тенденцій у використанні земель
Системи прогнозування та моделювання	Прогнозування змін у використанні земель за допомогою математичних моделей	Прогнозування зміни стану земель у Вінницькій області	Застосовувати системи моделювання для сталого розвитку землекористування
Інструменти для залучення громадськості	Залучення громадськості через онлайн-платформи та мобільні додатки	Залучення громадськості до обговорень землекористування у Хмельницькій громаді	Залучати громадян через онлайн-платформи для забезпечення прозорості

Джерело: власні дослідження.

Дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) є ще однією важливою технологією, яка використовується в управлінні земельними ресурсами. ДЗЗ включає використання супутникових знімків та аерофотозйомки для отримання інформації про стан земельних ресурсів. Ця технологія дозволяє ефективно відстежувати зміни в землекористуванні, оцінювати вплив природних і антропогенних факторів на земельні ресурси, а також проводити екологічний моніторинг. Завдяки ДЗЗ можна отримувати оперативні дані, що є важливими для прийняття рішень щодо управління земельними ресурсами в реальному часі.

Інноваційні технології також включають використання дронів для збору даних про земельні ресурси. Дрони дозволяють здійснювати високоточну аерофотозйомку на локальному рівні, що особливо корисно для обстеження важкодоступних територій або проведення детального аналізу окремих земельних ділянок. Використання дронів дозволяє отримувати детальні тривимірні моделі місцевості, що сприяє більш точному плануванню використання земель та оцінці їхнього стану.

Застосування електронних земельних кадастрів є ще однією інноваційною технологією, яка значно підвищує ефективність управління земельними ресурсами. Електронні кадастри забезпечують централізоване зберігання та управління інформацією про земельні ділянки, їхні правові статуси, власників та користувачів. Це сприяє швидкому доступу до актуальних даних, зменшує ризики помилок та корупції, а також полегшує процес прийняття рішень щодо землекористування.

Інноваційні технології також включають використання блокчейн-технологій у сфері управління земельними ресурсами. Блокчейн забезпечує безпечне зберігання та передачу даних про земельні угоди, права власності та інші правові аспекти. Це дозволяє значно підвищити прозорість та надійність у сфері земельних відносин, зменшує ризики шахрайства та забезпечує захист прав власників землі. Впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) в управлінні земельними ресурсами відкриває нові можливості для аналізу

великих обсягів даних, прогнозування тенденцій у використанні земель та оптимізації управлінських процесів. ШІ може використовуватися для автоматизації аналізу земельних даних, виявлення закономірностей та аномалій, а також для розробки рекомендацій щодо оптимального використання земельних ресурсів.

Системи прогнозування та моделювання, що використовують математичні алгоритми та моделі, дозволяють створювати прогнози щодо змін у використанні земельних ресурсів, оцінювати вплив різних сценаріїв розвитку на стан земель та приймати обґрунтовані рішення. Це особливо важливо в умовах змін клімату та зростання антропогенного тиску на земельні ресурси.

Важливою складовою інноваційного управління земельними ресурсами є впровадження інструментів для залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Використання онлайн-платформ, мобільних додатків та соціальних мереж дозволяє активно залучати громадян до обговорення питань, що стосуються землі, забезпечуючи таким чином прозорість та врахування інтересів різних соціальних груп.

Загалом, використання інноваційних технологій в управлінні земельними ресурсами сприяє підвищенню ефективності управління, забезпеченню прозорості та підзвітності, а також створює умови для сталого розвитку територіальних громад. Інноваційні підходи дозволяють значно покращити якість даних про земельні ресурси, зменшити витрати часу та коштів на їхнє управління, а також підвищити рівень довіри громадян до процесу прийняття рішень.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Інтегроване управління земельними ресурсами забезпечує комплексний підхід до використання та охорони земель у територіальних громадах, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти. Воно сприяє

сталому розвитку громад через координацію між різними секторами економіки та рівнями управління, забезпечуючи більш збалансоване використання земельних ресурсів з урахуванням потреб сучасних і майбутніх поколінь.

2. Принципи інтегрованого управління, зокрема системність, адаптивність та участь громадськості, є ключовими для ефективного управління земельними ресурсами. Вони дозволяють підвищити прозорість процесу прийняття рішень, зменшити соціальні конфлікти та забезпечити гнучкість системи управління в умовах постійних змін зовнішнього середовища. Залучення місцевого населення до обговорень сприяє довірі до влади та врахуванню інтересів усіх сторін.

3. Використання інноваційних технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування Землі, дрони та електронні кадастри, значно підвищує точність та ефективність управління земельними ресурсами. Ці технології дозволяють оперативно отримувати актуальну інформацію про стан земель, проводити моніторинг та прогнозування змін у землекористуванні, що важливо для забезпечення сталого розвитку громад.

4. Інноваційні підходи, включаючи використання блокчейн-технологій, штучного інтелекту та систем моделювання, допомагають оптимізувати процеси управління земельними ресурсами, підвищити прозорість та знизити корупційні ризики. Залучення громадськості через онлайн-платформи та мобільні додатки забезпечує прозорість у прийнятті рішень і підвищує довіру населення до органів влади, сприяючи сталому розвитку громад.

ВИСНОВКИ

1. Управління земельними ресурсами територіальних громад є однією з ключових складових їхнього соціально-економічного розвитку. Процеси децентралізації в Україні, що супроводжуються передачею більших повноважень громадам, створюють нові можливості для більш ефективного використання земель. Водночас цей процес вимагає відповідного підходу до управління, врахування сучасних реалій та розробки нових інструментів для підвищення ефективності.

2. Правова база управління земельними ресурсами територіальних громад ще потребує вдосконалення. Невизначеність та суперечливі положення в законодавстві ускладнюють процес передачі земель у власність громад та їхнє ефективне використання. Для досягнення стабільного правового середовища необхідно удосконалювати нормативно-правові акти, гармонізуючи їх із реаліями децентралізації та сучасними викликами.

3. Економічні підходи до управління земельними ресурсами потребують подальшого дослідження. Ефективне управління земельними ділянками передбачає їхню економічну оцінку, прозоре використання для залучення інвестицій, а також раціональний розподіл доходів від оренди та продажу землі між місцевими бюджетами та іншими учасниками ринку.

4. Використання інноваційних технологій, таких як геоінформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) та електронні кадастри, суттєво підвищує ефективність управління земельними ресурсами. Ці технології дозволяють краще контролювати стан земель, планувати їхнє використання та приймати обґрунтовані рішення, що сприяють збереженню природних ресурсів та підвищенню прозорості процесу управління.

5. Однією з основних проблем у сфері управління земельними ресурсами є недостатня інституційна спроможність місцевих органів влади. Брак кваліфікованих спеціалістів та ресурсів для виконання моніторингу земель, планування їхнього використання та забезпечення контролю за

землекористуванням є серйозною перешкодою для ефективного управління. Важливо розвивати програми навчання та підвищення кваліфікації для працівників місцевих органів влади.

6. Екологічні виклики, такі як зміна клімату та деградація земель, вимагають запровадження нових підходів до управління земельними ресурсами. Сталий розвиток громад можливий лише за умови раціонального використання земель та збереження природних ландшафтів. Це потребує тісної співпраці між місцевими громадами, екологічними організаціями та державою.

7. Соціальна відповідальність в управлінні земельними ресурсами також є важливим аспектом. Громади повинні враховувати інтереси всіх соціальних груп, забезпечувати прозорість у розподілі земельних ресурсів та запобігати корупційним проявам. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень через онлайн-платформи та громадські слухання сприятиме підвищенню довіри до місцевих органів влади.

8. Адміністративно-територіальна реформа в Україні відкрила нові можливості для управління земельними ресурсами, але водночас виявила низку проблем, таких як нерівномірний розвиток громад і недостатність ресурсів у багатьох з них. Громади повинні шукати способи залучення інвестицій та підвищення дохідності від використання земельних ресурсів.

9. Інноваційні технології мають величезний потенціал для оптимізації управління земельними ресурсами. Їхнє впровадження не лише підвищує ефективність управління, але й сприяє прозорості, доступності інформації та зменшенню корупційних ризиків.

10. Загалом, управління земельними ресурсами є критично важливим для сталого розвитку територіальних громад в Україні. Впровадження сучасних технологій, вдосконалення правової бази, підвищення інституційної спроможності та залучення громадськості до процесу прийняття рішень сприятимуть забезпеченню ефективного використання земельних ресурсів, підвищенню економічного потенціалу громад та підтримці екологічної рівноваги.

11. Для ефективного управління земельними ресурсами в умовах війни та після неї необхідно впроваджувати інноваційні підходи, такі як використання геоінформаційних систем для моніторингу стану земель, а також створення спеціальних програм відновлення, що враховуватимуть соціально-економічні та екологічні наслідки конфлікту. Лише системний та комплексний підхід до відновлення дозволить забезпечити сталий розвиток громад і їхню економічну стійкість у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи / за підтримки Німецького товариства технічного співробітництва (GTZ). Київ : Секретаріат КМУ, 2009. 615 с.
2. Барановська Т. М. Державна політика розвитку територіальних громад в Україні : дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.02. Харків. 2016. 261 с. (дата звернення: 05.09.2024).
3. Берданова О. Ресурсне забезпечення регіонального та місцевого розвитку. Київ: Всеукраїнська мережа фахівців та практиків з регіонального і місцевого розвитку, 2014. 37 с.
4. Бобровська О. Ю. Ресурсна теорія в проекції на розвиток територіальних громад. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2022. Вип. 1(19). URL: <http://www.dridu.dp.ua> (дата звернення: 05.09.2024).
5. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю. Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. (2017) Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. Київ, 107 с. (дата звернення: 05.09.2024).
6. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами). Верховна Рада України : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 05.09.2024).
7. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. (2017) Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. Київ, 119 с.
8. Гросул В. А. Ресурси підприємства: теоретичне осмислення сутності. БізнесІнформ. 2013. № 7. С. 236–242.
9. Дегтярьова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2010. № 4. С. 141–148
10. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата

звернення: 30.08.2024).

11. Дорош О. С., Мельник Д. М., Дорош А. Й. Концепт розподілу функцій управління землекористуванням в контексті розвитку територіальних громад. Збалансоване природокористування. 2017. № 3. С. 97–104.

12. Досвід формування та реалізації стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року за участю громади / за ред. С. С. Слави, В. В. Гоблика, М. А. Попадинець. Київ:, 2010. – 144 с.

13. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України № 452/97-ВР. URL: <https://zakon.rada> (дата звернення: 05.09.2024).

14. Ібатуллін Ш. І., Степенко О. В., Сакаль О. В. та ін. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку. Київ: Державна установа (дата звернення: 05.09.2024).

15. Кириченко Ю. М. Територіальна громада як базовий елемент системи місцевого самоврядування України: теоретичне визначення. Форум права. 2012. № 4. С. 451–457.

16. Матеріали регіонального семінару «Підтримка розвитку громади зсередини». Українська Ініціатива Зміцнення Громадської Довіри. Липень 11, 2014 - Липень 10, 2017. URL: <http://www.uiip.org.ua/wp-content/uploads> (дата звернення: 05.09.2024).

17. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень / Лелеченко А. П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А. Ф. Київ : 2017. 110 с.

18. Міхеєнко Н. (2018) Рада Європи: децентралізація - найуспішніша реформа в Україні. URL: <https://today.ua/rada-yevropi-detsentralizatsiya-najuspishnisha-reforma-vukrayini> (дата звернення: 05.09.2024).

19. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <http://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2024).

20. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти. Державне управління та місцеве

самоврядування. 2010. № 2. С. 41–45.

21. Набатова Ю. О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Ефективна економіка. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>. (дата звернення: 05.09.2024).

22. Надлиманський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів. URL: <https://od.isuo.org/ru/schools/view/id/15481> (дата звернення: 05.09.2024).

23. Наконечний В. В. Основні світові моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1. С. 283–289. (дата звернення: 05.09.2024).

24. Новаківський І. І. Система управління підприємства в інформаційному суспільстві: дис. ... доктора екон. наук: 08.00.04 / І. І. Новаківський. Львів, 2017. 494 с. (дата звернення: 05.09.2024).

25. Ольшанський О. В. Об'єднання територіальних громад як механізм забезпечення їх ресурсної спроможності. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 2. С. 92–99.

26. Офіційний сайт Ямницької ОТГ. URL: <https://yamnytsya-otg.if.ua/> 10. Офіційний сайт Угринівської ОТГ. URL: <https://ugrunivotg.com.ua/> (дата звернення: 05.09.2024).

27. Попова К. Г. Теоретизація основ місцевого самоврядування в аспекті сучасних управлінських реформ. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 4. С. 290–297 (дата звернення: 05.09.2024).

28. Практичний інструментарій управління землями об'єднаних територіальних громад. Проект USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку». Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад. Київ: БломІнфо-Юкрейн, 2017. 78 с. (дата звернення: 05.09.2024).

29. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України № 157-VIII від 05.02.2015. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення: 05.09.2024).

30. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157- VIII. Відомості Верховної Ради України. URL.:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 05.09.2024).

31. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. Відомості Верховної Ради України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 05.09.2024).

32. Проніна О. В. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2016. № 1 (53). С. 122–125. 13. Податковий кодекс України. Від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2755-17. (дата звернення: 05.09.2024).

33. Рача В.А. (2007) Практичні інструменти регіонального та місцевого розвитку: навч. пос. / за заг. ред. Луганськ, с.156.

34. Розпорядження Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01 квітня 2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 05.09.2024).

35. Третяк А. М., Третяк В. М. Нова модель земельного устрою в Україні у зв'язку із реформою місцевого самоврядування. Управління земельними ресурсами та землеустрій. 2017. № 2. С. 3–12.

36. Hillery G. A. Definitions of Community: Areas of Agreement. Rural Sociology. 1995. Vol. 20. Iss. 2. P. 111–123.

37. Marshall Alfred Principles of Economics: Abridged Edition / Alfred Marshall. NY: Cosimo, Inc., 2006. 324 p.

38. Pascale R. T., Athos A. G. The art of japanese management: Applications for american executives. N.Y.: Simon and Schuster, 1985. 352 p.